3.9. Meseller

Mesel, insanlar arasında kabul görüp yayılmış, teşbihe dayalı hikmetli ve kinayeli veciz sözlerdir. Çoğulu *emsâl*dir. Kur'an ilimlerinden Emsâlü'l-Kur'an, insan ruhunda iz bırakan ve hayranlık uyandıran biçimde özlü olarak ifade edilen ayetleri inceler. Kur'an'da bu kavram, darb-ı mesel tamlamasıyla kullanılmıştır.

Meseller, manaları somutlaştırmaya yarar. Çünkü o, duyu organlarının yardımı ile zihinde daha iyi yer eder. Ayrıca mesellerde amaç, gizli olanı açığa çıkarmak, görülmeyeni gözler önüne sermektir. Yine akılla kavranabilen soyut kavramların zihinde tutulması kolay değildir. Meseller bunların hafızada kalıcı hale gelmesine yardımcı olur. Kur'an-ı Kerim bu etkili ifade biçimine yer vermiştir.

Mesellerin büyük çoğunluğu başta tevhid olmak üzere itikadi konulardadır. Amelî ve ahlaki mesellere de yer verilmiştir.

Anlaşılması bakımından meseller iki gruba ayrılmıştır.

Birinci kısım açık mesellerdir. Geçimini ziraattan sağlayan halkın yaşadığı Medine'de inen Bakara suresi 261. ayeti buna örnektir. Ayette, helal mallarını ihlasla Allah (c.c.) yolunda harcamak, yüz taneli yedi başak bitiren bir tohum ekmeye benzetilmiştir. Hedef bu amelin, bire en az yedi yüz kat sevap kazandıracağını muhataplara kolayca anlatmaktır. Bir diğer hedef de insan hayatının kısalığının, bir fidenin çiçek açma, meyve verme ve kuruma aşamalarından geçerek rüzgarın önünde savrulan bitkiye benzetilmesidir.[36]

İkinci kısım ise gizli mesellerdir. Bunları kavramak, derin düşünmeyi gerektirir. **"Rabbinin izniyle güzel memleketin bitkisi güzel çıkar; kötü olan bitkiden ise faydasız bir bitkiden başka bir şey çıkmaz..."**[37] ayetindeki güzel toprak mümine, iyi mahsul de onun salih ameline; çorak toprak ise kâfire, kıt ve kötü ürün de onun kötü ameline benzetilmiştir. Kur'an'da farklı lafızla geldiği halde, halk arasında yaygın mesellerin mealine uyanlar da vardır. Bunun en canlı misalini, **"...Kim bir kötülük yaparsa onun cezasını görür..."**[38] ayetiyle ''Ne ekersen onu biçersin.'' atasözünün birbirine olan benzerliği oluşturur.

36 bk. Kehf suresi, 45. ayet.
37 A'râf suresi, 58. ayet.
38 Nisâ suresi, 123. ayet.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an'da kıssaların en güzel olarak vurgulandığı kıssa Yusuf kıssasıdır. Kur'an-ı Kerim'de kıssaları anlatılan resuller içinde, hayatı, bir sure içerisinde ayrıntılarıyla muhataplara aktarılan tek peygamber Yusuf'tur (a.s.). Kıssada Yusuf'a (a.s.) karşı kardeşlerinin kıskançlığı ve Yusuf'u (a.s.) kuyuya atmaları, Yusuf ile Aziz'in karısı arasında geçen hadise, Yusuf'un (a.s.) hapse girmesi, kardeşleriyle karşılaşması, Mısır'a vezir olması, küçükken gördüğü rüyasının gerçekleşmiş olması, Hz. Yusuf'un (a.s.) göreve talip olması ve iktisadi sorunlara çözüm bulması gibi konulara yer verilmiştir.

ARAŞTIRALIM

Kur'an'da anlatılan aşağıdaki kıssaları araştırıp inceleyiniz.

Hz. Âdem-Şeytan kıssası: A'râf suresi, 11-26. ayetler,

Hz. Lokman kıssası: Lokman suresi, 12-19. ayetler,

Bir Mü'min kıssası: Mümin suresi, 38-46. ayetler.